

VEDSVAMPAR PÅ EK - 13. LIMSVAMP *BULGARIA INQUINANS*

Stellan Sunhede

I Ekbladet har tidigare nitton basidiesvampar beskrivits i ord och bild. Samtliga av dessa är vedrötande svampar utom ekskinn, *Aleurodiscus disciformis*, som växer på bark av levande ek (Sunhede & Meiere 2003). Nedan presenteras limsvamp, *Bulgaria inquinans* vars fruktkroppar uppträder på död barkklädd ekved. Arten som tillhör sporsäckssvamparna har fått sitt svenska namn av att den förr användes vid limtillverkning (Ryman & Holmåsén 1998).

Limsvamp - *Bulgaria inquinans* (Pers.: Fr.) Fr.

Fruktkropp

Brun till svart skålsvamp på död, barkklädd ekved. Den unga fruktkroppen är klotrund till äggformad med en brun, mer eller mindre knottig yta och försedd med en brunsvart insänkning i toppen. Under svampens tillväxt breder den brunsvarta, sporbildande ytan ut sig. Fruktkroppen blir först ± skållik och senare omvänt konisk med en plan till något välvd ovasida som avgränsas av en tunn uppstående kant. Den fullbildade fruktkroppen är 1 till 4(-7) cm i diameter, segt geléartad, slät till svagt veckad och saknar uppstående kant (Figur 1 & 2). Den knottiga utsidan (nu undersida) blir med åldern svartbrun hos den mogna svampen. Svampens gelatinösa kött är brunaktigt, halvgenomskinligt och något marmorerat till fläckigt. Vid intorkning blir svampen hård och fast.

Limsvampen kan vid en ytlig betraktelse förväxlas med unga exemplar av gelésvampen ekkros, *Exidia truncata* (Sunhede 2005). Limsvampen är mer regelbunden till formen till skillnad från ekkros som är mer oregelbunden och ordentligt veckad, särskilt om den förlorat något vatten. Limsvampens ovasida är slät, medan ekkros har glesa vårtor. Vid beröring av den mogna limsvampen blir man svart av sporer medan ekkros inte ger någon färgning. Torra övervintrade fruktkroppar av ekkros är skrumpna och hårda medan övervintrade, frostbitna fruktkroppar av limsvamp är spröda.

I mikroskop ser man att limsvampen har sporsäckar med åtta sporer i varje sporsäck (fyra bruna och fyra ljusa sporer) medan ekkros har basidier. För vidare mikroskopiska kännetecken hänvisas till Ryman & Holmåsén (1998) samt Hansen & Knudsen (2000).

Figur 1–2. Limsvamp, *Bulgaria inquinans*. – 1: Rikligt med mogna fruktkroppar frambrytande ur barkens sprickor på en stormfölld ek. – 2: Närbild på fruktkroppar – 1–2: Halland, Släp sn, Vallda dalar 18.10.1994. – Foto: Stellan Sunhede.

Ekologi

I Sverige är limsvampen vanlig på tämligen nyfällda stammar och på avsågade eller nedblåsta grenar av ek (*Quercus robur* och *Q. petraea*). Fruktkropparna tränger fram i stråk där barken är som tunnast. Antalet varierar från enstaka upp till några hundra men ibland kan flera tusen fruktkroppar uppträda på en fallen ekstam. De sitter ofta tätt tillsammans i rader (Figur 1), som ibland kan nå en meter i längd. Substratets tjocklek har varierat från 5 cm till mer än 1 m. Färska fruktkroppar har observerats från sensommaren till sent in på hösten innan frosten sätter in.

De geleaktiga fruktkropparna innehåller stora mängder av vatten och torkar ut ganska sakta. De kan på så vis fortsätta att bilda sporer långt in i torrperioder

(Petersen 1998). Ingold (1971) anger att sporspridningen kan hålla på tills fruktkroppen väger mindre än en fjärdedel av sin ursprungliga vikt.

I Sverige är arten angiven från ek, bok och sällsynt från björk (Ryman & Holm-åsen 1998). Petersen (1998) noterar att arten är vanlig på stammar av bok och ek i Danmark. Från England rapporterar Dennis (1968) arten som vanlig på ek men även tillfälligt funnen på *Betula*, *Castanea*, *Carpinus* och *Ulmus*. Från Tyskland anger Jahn (1979) arten från ek och mera sällan bok, avenbok, björk och andra lövträd. Breitenbach & Kränzlin (1981) noterar arten från ek och äkta kastanj i Schweiz.

Figur 2.

Utbredning och status

Limsvampen är vanlig inom ekens naturliga utbredningsområde i Sverige och är känd från Skåne i söder till Uppland i norr. Arten förekommer i Danmark, Finland och Norge (Hansen & Knudsen 2000). Författaren har samlat svampen i Estland och Lettland. Sunhede & Vasiliuskas (1996) rapporterar den från Litauen. Plank (1978) noterar att limsvampen är vitt utbredd i Europa och Nordamerika.

Artens roll i skogsbruket

Limsvampen är en av de första svamparna som uppträder på fälld, obarkad ekved. Den är tämligen vanlig på ved och timmerupplag av ek som legat ett tag i fält i väntan på borttransport. Författaren har några få gånger sett fruktkroppar på levande ek men då har det varit på döda delar av trädet. Kreisel (1961) karaktäri-

serar svampen som en saprofytt på lagrade stammar av ek och bok medan Plank (1978) noterar att svampen orsakar vitröta.

Summary

Sunhede, S. 2006. Vedsvampar på ek. 13. Limsvamp, *Bulgaria inquinans*. (Wood fungi on oak. 13. Black bulgar, *Bulgaria inquinans* (Pers.: Fr.) Fr). Ekbladet 21: 11-14.

The gross morphology, ecology, and distribution of *Bulgaria inquinans* (Pers.: Fr.) Fr. are treated. In Sweden the fungus is common on oak (*Quercus petraea* and *Q. robur*). The fungus occurs on rather recently cut wood, fallen trunks and branches with attached bark. The thickness of the substrate varied from 5 cm to more than one meter in diameter. Fruit bodies appear solitary or in clusters in bark slots of oak. Up to one meter long

rows of densely packed specimens may be seen and several thousand fruit bodies have been registered on a single log. Fresh fruit bodies were observed from late summer until late autumn before frost. In Sweden *B. inquinans* has been found throughout the natural distribution area of *Quercus* and the author has collected the fungus from the province of Skåne in the south to the province of Uppland in the north. Apart from oak the species has been reported from *Fagus* and *Betula* in Sweden.

Stellan Sunhede, School of Life Sciences, University of Skövde, Box 408, SE-541 28 Skövde, Sweden. E-mail: stellan.sunhede@inv.his.se.

Referenser

- Breitenbach, J. & Kränzlin, F. 1981: *Pilze der Schweiz. Beitrag zur Kenntnis der Pilzflora der Schweiz*. Band 1 Ascomyceten (Schlauchpilze).—Verlag Mykologia. Einsiedeln.
- Dennis, R.W.G. 1968: *British Ascomycetes*. — Stuttgart.
- Hansen, L. & Knudsen, H. (eds) 2000: *Nordic Macromycetes. Vol. 1. Ascomycetes*. — Nordsvamp. Copenhagen.
- Ingold, C.T. 1971: *Fungal spores. Their liberation and dispersal*. — Clarendon Press. Oxford.
- Jahn, H. 1979: *Pilze die an Holz wachsen*. — Herford.
- Kreisel, H. 1661: *Die phytophathogenen Grosspilze Deutschlands*. — Fischer Verlag. Jena.
- Petersen, J.H. 1998: *Svamperiget*. — Gads Forlag. København.
- Plank, S. 1978: Ökologie und Verbreitung holzabbauender Pilze im Burgenland. — *Wiss. Arb. Burgenland* 61: 1–207.
- Ryman, S. & Holmåsen, I. 1998: *Svampar. En fälthandbok*. - Interpublishing
- Sunhede, S. & Meiere, D. 2003: Vedsvampar på ek. 10. Ekskinn, *Aleurodiscus disciformis*. — *Ekbladet* 18: 27–30.
- Sunhede, S. 2005: Vedsvampar på ek. 12. Ekkrös, *Exidia truncata*. — *Ekbladet* 20: 35–37.
- Sunhede, S. & Vasiliauskas, R. 1996: Wood and bark inhabiting fungi on oak in Lithuania. — *Baltic Forestry* 2: 23–27.